

09

De Nederlandsche Bank

Statistisch Bulletin maart 2009

Nederlandse banken minder actief in het buitenland

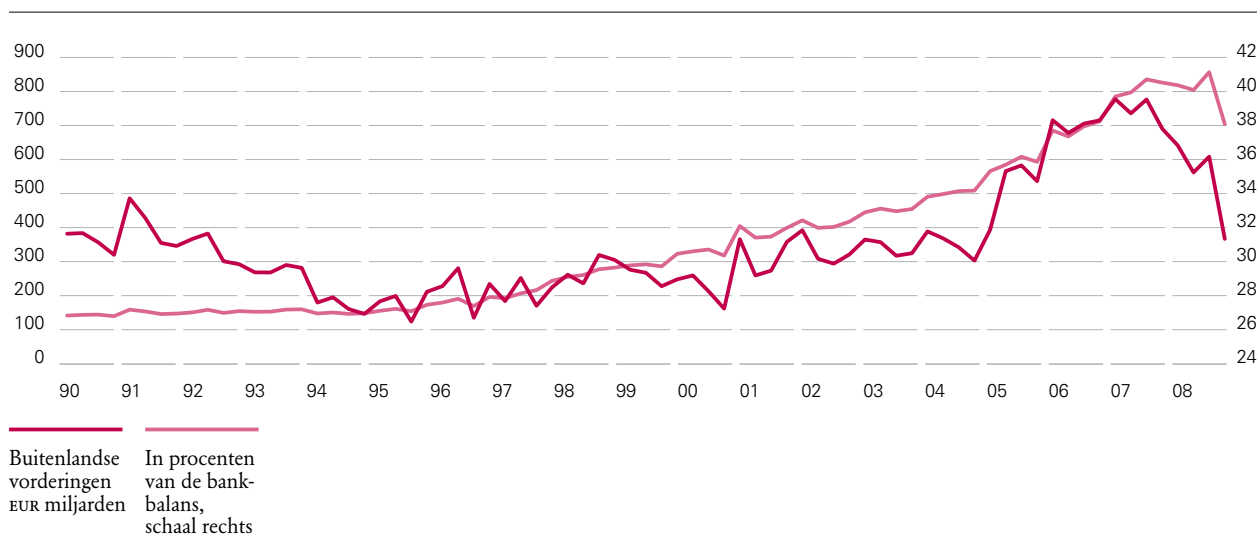
Het afgelopen decennium zijn de activiteiten van het mondiale bankwezen sterk toegenomen. De lage rente in voornamelijk de geïndustrialiseerde landen, deels het gevolg van een veranderde risicoperceptie, stimuleerde de zoektocht van banken naar additioneel rendement waar ook ter wereld ('search for yield'). Daarnaast kregen banken meer middelen beschikbaar voor nieuwe kredietverstrekking door het verhandelen van leningen (securitiseren) en andere technieken om risico's te verkopen. Door het ontplooiën van nieuwe activiteiten was de internationale verwevenheid van het bankwezen gestaag toegenomen. Maar door de kredietcrisis en de recente vertraging van de economische groei wereldwijd is die trend onderbroken. Ook het Nederlandse bankwezen, dat de afgelopen jaren de balans sterk had zien groeien door een sterke uitbreiding van activiteiten met buitenlandse partijen, was in 2008 minder actief in het buitenland. Rond het uitbreken van de financiële crisis bedroegen de buitenlandse vorderingen nog ruim EUR 800 miljard, bijna veertig procent van de bankbalans, maar inmiddels is dat ruim EUR 100 miljard minder. Zeer sterk daalde de kredietverlening aan buitenlandse banken. Slechts gedeeltelijk werd die daling gecompenseerd door toegenomen kredietverlening aan andere partijen.

Versnelling internationale kredietverlening in de jaren negentig

De grensoverschrijdende vorderingen van Nederlandse banken bedroegen begin jaren negentig EUR 135 miljard.¹ Deze vorderingen van de Nederlandse hoofdvestigingen van banken betroffen destijds nog voornamelijk traditionele kredietverlening; een tiende van de kredietverlening kwam tot stand door de aankoop van waardepapieren. De kredietverlening aan geïndustrialiseerde landen – al in 1990 het leeuwendeel van de grensoverschrijdende activiteiten van Nederlandse banken – nam eind jaren negentig nog verder in belang toe (tot gemiddeld bijna negentig procent) door kredietverstrekking aan de deelnemers van de monetaire unie, die toen in wording was. Door de invoering van de girale euro en het verdwijnen van wisselkoersrisico werd investeren in (kandidaat)landen van de monetaire unie steeds aantrekkelijker. Ook de (voornamelijk interbancaire) kredietverlening aan het Verenigd Koninkrijk groeide sterk.² De kredietverlening aan verscheidene sectoren in geïndustrialiseerde landen buiten Europa bleef echter achter. Door het uiteenspatten van de aandelen- en huizenzeepbel liet de kredietverstrekking aan Japanse banken en ondernemingen in de jaren negentig zelfs een krimp zien.

In opkomende economieën groeiden de activiteiten van Nederlandse banken aanvankelijk nauwelijks, mede door de financiële onrust in Latijns-Amerika en

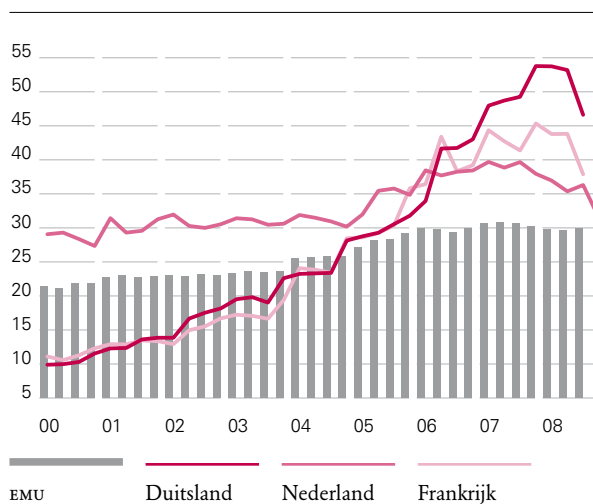
Grafiek 1 Buitenlandse vorderingen van Nederlandse banken

Azië. Dat veranderde in de tweede helft van het decennium, toen Nederlandse banken de kredietverstrekking uitbreidden, vooral aan de bancaire sector en daarbinnen aan het groeiende lokale netwerk van Nederlandse banken in opkomende economieën. Het ontwikkelen van een lokaal netwerk werd voor banken interessant, omdat deze buitenlandse vestigingen de lokale markt beter konden bedienen en de vorderingen beter konden monitoren dan de hoofdkantoren in het eigen land. De vorderingen van het Nederlandse bankwezen op de overheid en particuliere sector van opkomende economieën namen hierdoor in de jaren negentig toe tot EUR 20 miljard (ongeveer zeven procent van de totale buitenlandse vorderingen). Ook dat droeg bij aan de sterke groei van de buitenlandse vorderingen, waarvan het totaal in tien jaar verdubbelde tot EUR 285 miljard. Eind jaren negentig vormde dat bedrag reeds zo'n 30 procent van het balanstotaal van het Nederlandse bankwezen (grafiek 1).

Grafiek 2 Buitenlandse vorderingen van het nationale bankwezen in procenten van het balanstotaal

In procenten

Tabel 1 Ultimostanden van buitenlandse vorderingen van Nederlandse banken

	1990	1995	2000	2005	2006	2007	2008
Geïndustrialiseerde landen	117	127	275	529	642	728	601
<i>EMU</i>	54	58	18	241	277	317	281
<i>Verenigde Staten</i>	12	15	31	50	66	70	63
<i>Verenigd Koninkrijk</i>	23	26	81	198	258	297	213
<i>Japan</i>	15	15	7	11	4	9	7
Opkomende economieën	5	8	21	37	42	63	62
<i>Oost-Europa</i>	1	2	5	14	16	27	33
<i>Latijns-Amerika</i>	2	2	10	11	13	16	8
<i>Azië & Pacific</i>	1	3	3	8	8	14	15
<i>Afrika & Midden-Oosten</i>	1	1	3	3	4	7	6
Offshore centres	9	11	14	20	22	28	34
<i>Singapore</i>	2	4	2	3	5	6	17
<i>Cayman eilanden</i>	1	1	1	3	4	8	3
<i>Hong Kong</i>	2	3	2	4	4	5	4
<i>Nederlandse Antillen</i>	3	2	5	3	2	2	4
Overig	3	2	1	1	0	0	0
Totaal buitenlandse vorderingen	133	148	312	587	706	820	698
Balanstotaal	440	561	1.149	1.695	1.849	2.175	2.235

Na 2000 nog lange tijd zeer hoge groei

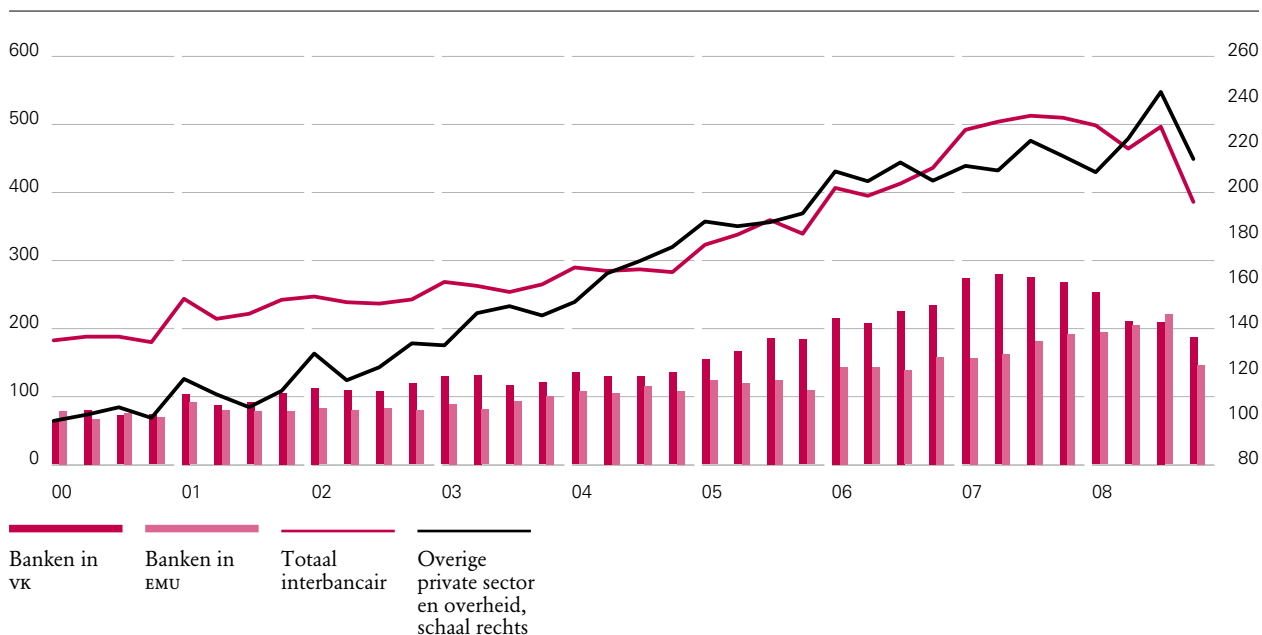
Na de eeuwwisseling nam de internationale kredietverlening door Nederlandse banken nog sterker toe, tot een hoogtepunt van bijna veertig procent van het balans-totaal in 2007, toen de kredietcrisis zich aankondigde (grafiek 1). De stijging van dat buitenland-percentage weerspiegelde in zekere mate overigens ook een daling van de *binnenlandse* vorderingen. In sommige andere EMU-landen steeg het buitenland-percentage nog sterker, op de balans van Duitse en Franse banken zelfs tot respectievelijk 45 en 55 procent. De ontwikkelingen in Nederland kwamen meer overeen met die in andere landen van het eurogebied (grafiek 2).

Nederlandse banken hadden vóór de kredietcrisis ruim EUR 700 miljard aan vorderingen op geïndustrialiseerde landen uitstaan, waarvan ongeveer de helft op lidstaten van de Europese Monetaire Unie. Daarbuiten was vooral de interbancaire kredietverlening aan het Verenigd Koninkrijk van belang. Op het hoogtepunt voor de kredietcrisis bereikte die zelfs EUR 280 miljard, viermaal zoveel als aan het begin van het nieuwe millennium en ruim de helft van alle leningen aan buitenlandse banken. De vorderingen op partijen in de Verenigde Staten maakten een stabiele tien procent uit van de totale vorderingen op geïndustrialiseerde landen, waarvan een kwart kredietverlening aan banken betrof.

De groei van de kredietverlening vanuit de Nederlandse hoofdkantoren aan verschillende sectoren in opkomende economieën deed zich vooral voor in Oost-Europa, waar een vervijfvoudiging optrad tot zo'n EUR 25 miljard, mede dankzij de uitbreiding van de Europese Unie in oostelijke richting. Een derde van de kredieten werd aan Russische partijen verstrekt. Een vergelijkbare groei, tot EUR 14 miljard, vertoonde de kredietverlening aan de overheid en private sector in Zuid-Oost-Azië. Wisselvalliger was het beeld voor Latijns-Amerika. Eind jaren negentig kreeg de kredietverlening door Nederlandse banken aan deze regio een stimulans toen de Braziliaanse Banco Real door ABN Amro bank werd gekocht. De vorderingen op Braziliaanse partijen stegen sterk, naar EUR 12 miljard (zo'n zestig procent van de totale kredietverlening aan Latijns-Amerika). Door de uitbreiding van het lokale netwerk in Brazilië steeg het aandeel van de interbancaire posities in de totale kredietverschaffing aan Latijns-Amerika naar bijna vijftig procent. In de periode 2002-2005 echter daalden door de economische problemen in Argentinië en de verspreiding ervan naar andere landen de vorderingen met ruim een derde. Daarop volgde weliswaar een langzaam herstel, maar door de inmiddels afgeronde verkoop van Banco Real aan Banco Santander zijn de vorderingen recent opnieuw teruggezaakt (tabel 1).

Grafiek 3 Buitenlandse vorderingen van Nederlandse banken op geïndustrialiseerde landen

EUR miljard

De gevolgen van de kredietcrisis

Door toenemende onzekerheid over de waardering van (afgeleide producten van) slechte Amerikaanse hypotheke begonnen financiële instellingen in de tweede helft van 2007 steeds meer liquide middelen vast te houden. Hierdoor kwam de verstrekking van leningen op de interbancaire geldmarkt nagenoeg tot stilstand en kwamen verschillende instellingen in moeilijkheden. Gaandeweg werd steeds duidelijker dat vele financiële instellingen wereldwijd omvangrijke pakketten schuld-papieren hadden verworven waar minder kredietwaardige partijen achter schuil gingen.

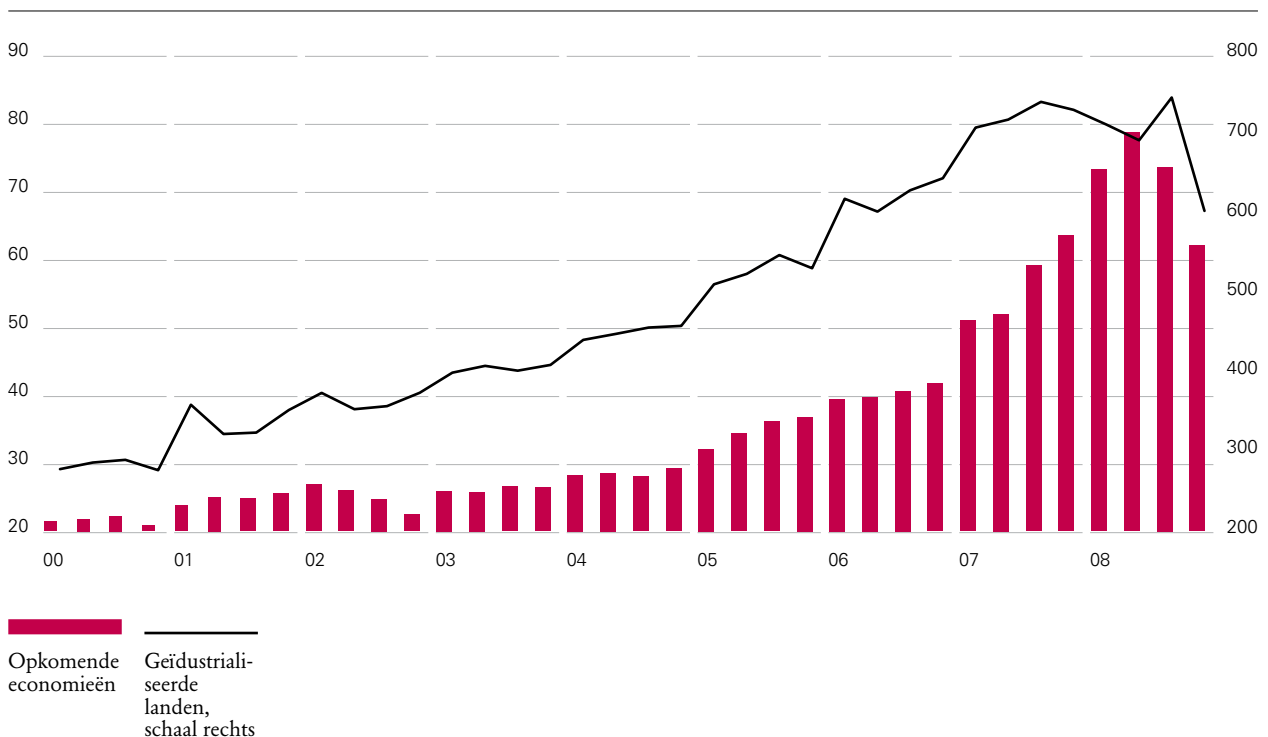
In de internationale kredietverlening van Nederlandse banken kwam de kredietcrisis in de periode juni 2007 - december 2008 tot uitdrukking in een afname van de totale buitenlandse vorderingen met ongeveer EUR 90 miljard (tabel 2). Die afname verschilde overigens naar soorten tegenpartijen en landen of regio's. Op geïndustrialiseerde landen nam de kredietverlening aan banken de afgelopen anderhalf jaar met zo'n EUR 115 miljard af. De kredietverlening aan andere ondernemingen en de overheid vertoonde over deze periode een volatiel verloop, maar uiteindelijk bleef het uitstaande kredietbedrag per saldo nagenoeg onveranderd (gra-

fiek 3). De grote daling in de interbancaire kredietverlening was een gevolg van het afgenomen vertrouwen tussen banken onderling. Vanwege de grote onzekerheid bij het interbancair uitlenen van middelen hebben Nederlandse banken in de tweede helft van vorig jaar in toenemende mate gebruik gemaakt van de depositofaciliteit bij DNB. Met name in de maanden oktober en november was het plaatsen van middelen op de depositorekening populair. Aan het eind van vorig jaar werd echter nog maar voor EUR 14 miljard gebruik van gemaakt van deze faciliteit.

In de tweede helft van 2007 zette een daling in van de vorderingen op banken in het Verenigd Koninkrijk; de totale daling bedraagt inmiddels EUR 90 miljard (een afname van ruim dertig procent). Door die daling op het Verenigd Koninkrijk, waar tot dan toe meer dan de helft van de leningen aan buitenlandse banken naar toe ging, kwam de kredietverlening tijdelijk zelfs onder die aan banken in het EMU-gebied te liggen, waar de daling pas later inzette. Mogelijk hebben Nederlandse banken eerst hun posities afgebouwd met vestigingen van Amerikaanse banken in Londen, omdat de kredietcrisis nu eenmaal ook in de Verenigde Staten begonnen was. Dat deden overigens ook banken uit andere landen. De (veel minder omvangrijke) kredietverlening

Grafiek 4 Buitenlandse vorderingen van Nederlandse banken

EUR miljard

Tabel 2 Mutaties in de buitenlandse vorderingen van Nederlandse banken

	Sep. 2007	Dec. 2007	Mrt. 2008	Jun. 2008	Sep. 2008	Dec. 2008	Cumu- latief
Geïndustrialiseerde landen	22	-10	-19	-20	54	-142	-115
<i>Interbancair</i>	9	-3	-11	-35	33	-112	-120
<i>EMU</i>	19	10	2	11	16	-75	-17
<i>Verenigd Koninkrijk</i>	-4	-8	-15	-43	0	-23	-94
Opkomende economieën	7	4	10	5	-5	-11	10
<i>Interbancair</i>	7	2	7	5	-6	-10	5
Offshore centres	9	-4	1	0	4	1	12
<i>Interbancair</i>	6	-3	5	-1	2	4	13
Totaal buitenlandse vorderingen	39	-9	-8	-14	53	-153	-93
<i>Interbancair</i>	22	-5	1	-31	29	-119	-103
Balanstotaal	55	71	37	60	87	-124	187

Kwartaal-op-kwartaal mutaties. De kolom 'Cumulatief' geeft de mutaties over het gehele anderhalf jaar.

aan banken in de Verenigde Staten zelf daalde naar verhouding slechts weinig.

Aanvankelijk werd de kredietverstrekking van Nederlandse banken aan banken in andere EMU-lidstaten nauwelijks geraakt door de crisis, maar in de laatste drie maanden van vorig jaar hebben ze ook zo'n EUR 17 miljard minder krediet verstrekt aan banken in het eurogebied. Medio 2008 begon ook de kredietverlening aan verschillende sectoren in opkomende economieën af te nemen (grafiek 4), zij het dat deze cijfers ook beïnvloed zijn door de verkoop van Banco Real aan Banco Santander (een effect van bijna EUR 10 miljard).

De kredieten aan partijen in Oost-Europa en Rusland zijn alleen in het laatste kwartaal van vorig jaar afgenomen. De grootste dalingen, van meer dan EUR 1 miljard, betroffen vorderingen op partijen in Polen, Rusland en Slowakije. Desondanks blijft Oost-Europa zeer belangrijk in de activiteiten van Nederlandse banken in opkomende markten. De vorderingen op Aziatische partijen (exclusief Japanse) daalden eveneens. Bijna alle Aziatische landen zagen kredieten van Nederlandse banken afnemen. Dat betrof ook India, dat de laatste jaren een belangrijke rol speelt in de kredietverlening van Nederlandse banken aan Aziatische partijen.

Al met al zijn door de wereldwijde financiële crisis Nederlandse banken, net als banken in andere landen, aanmerkelijk minder actief in het buitenland geworden.³

Het aandeel van buitenlandse vorderingen op de balans van het Nederlandse bankwezen is fors afgenomen, tot minder dan een derde, bijna hetzelfde niveau als vijf jaar geleden (grafiek 2). Slechts voor een klein deel was de daling van dat buitenlandaandeel het gevolg van het nog doorgroeien van binnenlandse activiteiten. Voor ruwweg een derde deel hield de daling verband met de ontmanteling van het buitenlandbedrijf van ABN Amro, door het uit de cijfers verdwijnen van de kredietverstrekking door het Nederlandse moederbedrijf aan buitenlandse dochters.⁴

Samenvatting

De internationale kredietverlening van Nederlandse banken is tussen 1990 en 2007 sterk toegenomen. Het aandeel van buitenlandse vorderingen op de bankbalans steeg in die periode tot bijna veertig procent. Sinds het uitbreken van de financiële crisis in 2007 echter hebben Nederlandse banken, net als die in andere landen, hun buitenlandse kredietverlening afgebouwd. De buitenlandse vorderingen daalden van EUR 800 naar EUR 700 miljard, ongeveer dertig procent van het balanstotaal van het Nederlandse bankwezen. Deze terugtrekking op de thuismarkt kwam vooral door het afgenomen vertrouwen tussen banken onderling en het daardoor stilvallen van de internationale

interbancaire kredietverlening. Voor een derde deel bield de verminderde buitenlandactiviteit verband met de ontmanteling van ABN Amro.

1 Dit artikel behandelt de activiteiten van het Nederlandse bankbedrijf waardoor de kredietverlening door buitenlandse dochters van Nederlandse banken buiten beschouwing blijft.

2 Wanneer in dit artikel over kredietverlening aan een land wordt gesproken, wordt daar niet specifiek de overheid van dat land mee bedoeld, maar alle sectoren.

3 Niet alleen de traditionele kredietverlening is afgenomen, dat geldt ook voor kredieten die banken verlenen door waardepapieren aan te kopen (zoals aandelen en schuldpapier), enerzijds door ze weer van de hand te doen, anderzijds door prijsdalingen op niet verkochte effecten. Kredietverlening op basis van die effecten vertegenwoordigde overigens nooit meer dan een vijfde van de totale buitenlandse kredietverlening.

4 Het effect van de verkoop van de Braziliaanse activiteiten, met name Banco Real, bedroeg ongeveer EUR 10 miljard. Het effect van de verkoop van LaSalle en Banca Antonveneta was respectievelijk EUR 6 miljard en EUR 14 miljard.